

A minőség javításának alapelvei a befogadó nevelésben

Ajánlások a gyakorlat számára

A MINŐSÉG JAVÍTÁSÁNAK ALAPELVEI A BEFOGADÓ NEVELÉSBEN

Ajánlások a gyakorlat számára

**Európai Ügynökség a Sajátos Nevelési Igényű Tanulók
Oktatásának Fejlesztéséért**

Az Európai Ügynökség a Sajátos Nevelési Igényű Tanulók Oktatásának Fejlesztéséért (továbbiakban: az Ügynökség) független és öngazgató szervezet, amelyet tagországi és a különböző európai uniós intézmények (a Bizottság és a Parlament) támogatnak.

Az ebben a dokumentumban kifejtett nézetek nem szükségszerűen képviselik az Ügynökség, az Ügynökség egyes tagországi vagy az Európai Bizottság hivatalos álláspontját. A Bizottság nem vállal felelősséget az ebben a dokumentumban közreadott információ bármely formában történő felhasználásáért.

E dokumentum részei felhasználhatók vagy belőle kivonat készíthető, ha a forrást a felhasználó világosan megjelöli. A jelentésre vonatkozó referenciát a következőképpen kérjük feltüntetni: European Agency for Development in Special Needs Education (2011). A *minőség javításának alapelvei a befogadó nevelésben – Ajánlások a gyakorlat számára*, Odense, Dánia: European Agency for Development in Special Needs Education

A jelentést teljesen felhasználható elektronikus formában, 21 nyelven adjuk közre, biztosítva az abban foglalt információhoz történő megfelelő hozzáférést. A jelentés elektronikus változatai elolvashatók az Ügynökség honlapján: www.european-agency.org

A jelentés készítői:

George Borg, a Képviselő Testület Tagja, Málta

John Hunter, a Képviselő Testület tagja, Egyesült Királyság (Észak-Írország)

Bryndis Sigurjónsdóttir, nemzeti koordinátor, Izland

Simona D'Alessio, az Ügynökség munkatársa

Szerkesztette Verity Donnelly, az Ügynökség munkatársa

A borító Daniela Demeterová (Cseh Köztársaság) munkája

ISBN: 978-87-7110-304-5 (Elektronikus) ISBN: 978-87-7110-283-3 (Nyomtatott)

© **European Agency for Development in Special Needs Education 2011**

Titkárság

Østre Stationsvej 33

DK-5000 Odense C Denmark

Tel: +45 64 41 00 20

secretariat@european-agency.org

Brüsszeli Iroda

3 Avenue Palmerston

BE-1000 Brussels Belgium

Tel: +32 2 280 33 59

brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

E dokumentum elkészítését támogatta az Európai Bizottság Oktatási és Kulturális Főigazgatósága:
http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.htm

TARTALOM

ELŐSZÓ	5
1. BEVEZETÉS	7
1.1. Háttér-összefüggések	7
2. FOKOZOTTABB RÉSZVÉTEL VALAMENNYI TANULÓ SZÁMÁRA	11
3. A BEFOGADÓ GYAKORLAT ÖSZTÖNZÉSÉNEK ALAPELVEI	15
3.1. Meghallani a tanulók hangját	15
3.2. A tanulók aktív részvétele	16
3.3. A pedagógus pozitív hozzáállása	16
3.4. Hatékony tanári készségek	18
3.5. Az iskolavezetés jövőképe	19
3.6. Koherens szektorközi szolgáltatások	21
4. ZÁRÓ MEGJEGYZÉSEK	23
5. TOVÁBBI INFORMÁCIÓ	24
5.1. Ügynökségi források	24
5.2. Egyéb források	25

ELŐSZÓ

Az Alapelvek sorozat első jelentése az Ügynökség 2003-ig publikált munkáin alapult. Egy további hasonló anyag 2009-ben került kiadásra *A minőség javításának alapelvei a befogadó nevelésben – Ajánlások az oktatáspolitiká számára* címmel. Mindkét publikáció a befogadó oktatáspolitiká fejlesztésének támogatását célzó tematikus ügynökségi tevékenység főbb megállapításainak szintézisét tartalmazta.

Az Ügynökség képviselői között 2007-ben megegyezés született arról, hogy ilyen típusú összegző információs anyagot célszerű rendszeresen publikálni. Abban is egyetértésre jutottak, hogy ennek a tanulmánynak túl kell lépnie a szakpolitika szintjén, és szintetizálnia kell a gyakorlat számára hasznos alapelveket is. Így a jelen dokumentum áttekintést ad az Ügynökség keretében 2003. óta végzett tevékenységről, a tagországokban végrehajtott tematikus projekt tényanyaga alapján összegzi a befogadó gyakorlatra vonatkozó elveket. Az áttekintett dokumentumok teljes listája az 5. részben található.

Ezek az ajánlások, amelyeket oktatáspolitikusok készítettek szakpolitikusok, illetve gyakorlati szakemberek számára, a gyakorlat szempontjából fontos üzeneteket tartalmaznak. Azt reméljük, hogy az üzenetek – párhuzamosan a 2009-ben megjelent tanulmánnyal – segítséget fognak nyújtani mindazoknak, akik vezető szerepet töltenek be az oktatásban és nevelésben, hogy elősegítsék szerte Európában egy befogadóbb oktatási, nevelési rendszer megvalósulását.

Az e dokumentum gyakorlati elveinek megfogalmazásához használt ügynökségi tematikus publikációkban foglalt bizonyítékokat egy mátrixban foglaltuk össze. A mátrix, valamint az e munkára vonatkozó teljes információs anyag elérhető a következő weboldalon: <http://www.european-agency.org/agency-projects/key-principles>

Cor Meijer

Igazgató: Európai Ügynökség a Sajátos Nevelési Igényű Tanulók Oktatásának Fejlesztéséért

---

1. BEVEZETÉS

Az Ügynökség 2003-ban és 2009-ben kiadott „Alapelvek” című jelentései az oktatáspolitikai vonatkozásaival kapcsolatban emeltek ki bizonyos ajánlásokat, amelyek a jelek szerint hatásosnak bizonyulnak a különböző típusú sajátos nevelési igényekkel (SNI) rendelkező tanulók befogadásának elősegítésében, s emellett alátámasztják a „minőségi oktatást mindenkinek” elv érvényességét. Ez a jelentés összegzi azokat a gyakorlati alapelveket, amelyek döntő fontosságúnak bizonyultak a többségi környezetben a különböző igényű és szükségletű tanulóknak nyújtott támogatás minősége szempontjából.

1.1. Háttér-összefüggések

A befogadó nevelés egyes kulcsfontosságú európai és nemzetközi vezérelveinek összefoglalói megtalálhatók a következő web címen: <http://www.european-agency.org/agency-projects/key-principles/a-european-and-international-approach-to-inclusive-education>. A közelmúltban megjelent számos további publikáció kiemeli annak szükségességét, hogy az oktatási intézmények jobb színvonalon oktassák saját közösségük valamennyi tanulóját, illetve teremtsék meg a munka távlati alapjait.

Az UNESCO által készített, *A befogadás szakpolitikai irányelvei az oktatásban* (2009) című anyagra építve egyre nagyobb teret és megerősítést kap, hogy a befogadás és a minőség kölcsönhatásban áll egymással. Ez azt jelenti, hogy a befogadó szemlélet jelentékeny módon hozzá tud járulni minden tanuló számára az oktatás minőségének javításához. A befogadó nevelés és oktatás szerepe a jelek szerint egyre inkább felértékelődik egy igazságosabb, egyenlőbb és demokratikusabb társadalom megteremtésében, ahol széles körben elismerik és elfogadják a sokféleséget. Ez a fejlődés olyan elvek érvényesülését jelenti, mint az egyenlő esélyek, a diszkrimináció-mentesség vagy az egyetemes hozzáférhetőség, s amely különösképpen figyelembe veszi azoknak a tanulóknak az egyéni igényeit és szükségleteit, akik ki vannak téve a társadalmi kirekesztettség és a marginalizáció veszélyének.

Az Európai Unió Tanácsa (2009.) hangsúlyozza: „Az oktatásnak elő kell segítenie az interkulturális kompetenciák elsajátítását, a demokratikus értékek érvényesülését, tiszteletben kell tartania az

alapvető jogokat, a környezetet, továbbá harcolnia kell a diszkrimináció minden formája ellen, mégpedig úgy, hogy minden fiatal megfelelő kapcsolatokat alakíthasson ki az eltérő háttérből érkező kortársaival” (3. o.).

Ezt erősítik A *Miniszterek Tanácsának az oktatás és képzés szociális dimenziójával foglalkozó következtetései* (2010.) is, amelyek megállapítják, hogy az EU országaiban működő oktatási rendszereknek biztosítaniuk kell mind az egyenlőséget, mind a minőséget, fel- és el kell ismerniük, hogy a tanulási eredmények - előmenetel és a kulcskompetenciák - mindenki javára történő javítása döntő jelentőségű nem csupán a gazdasági növekedés és versenyképesség, hanem a szegénység csökkentése és a társadalmi befogadás erősítése szempontjából is.

Az egyenlőség fogalmának az Európai Közösségek Bizottsága (2006.) által történt meghatározása leszögezi, hogy: „... (az egyenlőséget) úgy tekintjük, mint azt a végső pontot, amikor az egyének profitálni tudnak az oktatásból és képzésből, ami a lehetőségeket, a hozzáférést, a velük való bánásmódot és a kimeneteket illeti” (2. o.). Az OECD (2007.) az oktatás méltányosságát az igazságossággal köti össze, és megállapítja, hogy a személyes és a szociális körülmények nem lehetnek akadályai az oktatási-nevelési potenciál kiteljesítésének.

Az Egyesült Nemzetek Egyezménye a *Fogyatékkal élő személyek jogairól* (2006) (UNCRPD) az oktatásra vonatkozó 24., cikkelyében szintén előtérbe helyezi és ösztönzi a befogadó nevelést és oktatást. Ezt az Egyezményt az opcionális jegyzőkönyvvel együtt az Ügynökség egyre több tagországa ratifikálta már, s ugyancsak ratifikálta azt az Európai Unió is (lásd: <http://www.un.org/disabilities/latest.asp?id=169>). Az EU 2010-2020. közötti időszakra érvényes Fogyatékosügyi Stratégiája azt célozza, hogy az EU vonatkozó szakpolitikáit igazítsák az UNCRDP-hez.

A *Világjelentés a fogyatékosokról* (2011.) hangsúlyozza a többségi iskolában tanító pedagógusok megfelelő képzésének fontosságát is, ha azt akarjuk, hogy önbizalommal és hozzáértéssel tanítsák a sokféle, sokrétű nevelési igénnyel és szükséglettel rendelkező gyermekeket. A jelentés megjegyzi, hogy a tanárképző programoknak az attitűdről és az értékekről, s nem csupán a tudásról, ismeretről és készségekről kell szólnia.

A befogadás kérdése széles körű vita tárgya az Ügynökség valamennyi tagországában, s bár vannak eltérések az eltérő igényű és szükségletű tanulók ellátására vonatkozó megközelítések között – különösen azon tanulók vonatkozásában, akiknek több támogatásra van szükségük oktatási és nevelési igényeik és fogyatékoságaik következtében –, számos olyan közös elem is fellelhető a tagországi gyakorlatban, amely az összes tanuló tanulmányi teljesítményének fokozására összpontosít. A következő rész bemutatja a majd később, a 3. részben tárgyalt ügynökségi tevékenységből leszűrhető, bizonyíték-alapú elvek alapvonalait.

---

2. FOKOZOTTABB RÉSZVÉTEL VALAMENNYI TANULÓ SZÁMÁRA

A *befogadó nevelés minőségi javításának alapelvei* (2009.) című kiadvány a több bemutatott elv közül a legfontosabbnak a valamennyi tanuló számára megnyíló, az oktatási-nevelési lehetőségek növelését célzó fokozottabb részvételt jelölte meg. Ebből eredően az alábbi, egymással összefüggő témák kapnak kiemelt szerepet:

- oktatás és képzés a befogadó nevelésben, valamennyi pedagógus számára,
- a befogadást támogató szervezeti kultúra és etika,
- a befogadást segítő támogatási struktúrák,
- a befogadást támogató rugalmas erőforrás-ellátó rendszerek,
- a befogadást támogató szakpolitikák,
- a befogadást elősegítő jogalkotás.

Ezek a témák jelentik az alapját az Ügynökség tematikus projektjeiben azonosított gyakorlati elveknek, s ezeket mutatjuk be a jelen dokumentumban.

A Bevezetésben megállapítottak szerint ma a befogadáson azt értjük, hogy az olyan emberjogi kérdés, amely a sajátos nevelési igényű tanulóknál szélesebb tanulói kört érint. Az Ügynökség 2011-ben készült, *Részvétel a befogadó nevelésben – az indikátorok fejlesztésének keretei* című jelentése leszögezi, hogy sok tanuló, bár jelen van az iskolában, valójában nem vesz részt a tanulási folyamatban és meglehetősen kevés pozitív kimenettel hagyja el az intézményt. Az iskola életének minden területén való aktív részvétel pedig alapvető jelentőségű, ha azt akarjuk, hogy a tanulók tovább folytassák tanulmányaikat és egész életük, munkájuk és aktív állampolgári létük számára saját tanulási időszakból a lehető legtöbbet hozzák ki.

A korai lemorzsolódással kapcsolatban az Európai Unió Tanácsa (2011.) a következőket mondja ki: „A valamilyen pozitív előrelépést jelentő szakpolitikai intézkedések valószínűleg jobb korai fejlesztésen, korszerűsített tanterven, javuló tanárképzésen, innovatív tanítási módszereken, individualizált támogatási

rendszeren alapulnak – különösképpen a hátrányos helyzetű csoportok számára, ideértve a migránsokat és a romákat is –, s minden bizonnyal erőteljesebb együttműködést jelentenek a családokkal és a helyi közösséggel” (2. o.). Azzal, hogy hatékony partnerséget építenek ki, az egyes iskolák fokozottabb mértékben képesek pozitív hatást gyakorolni az iskolán kívüli feltételekre, s ezzel javítani tudják a tanulók és családjuk támogatásának színvonalát.

Az Ügynökség közelmúltban megjelent, *A befogadó értékelés bevezetése* (2009.) és a *Pedagógusképzés a befogadó oktatásért Európában* (2011.) című két kiadványa megjegyzi, hogy a tanároknak időre van szükségük a szakmai elmélyüléshez és megállapítják, hogy mind a pedagógusoknak, mind a tanulóknak pozitív mentális hozzáállást kell kialakítania, és a kihívásokra, valamint az esetleges hibákra úgy kell tekintenie, mint jövőbeli tanulási lehetőségekre.. A sokféleséget, sokrétúséget minden helyzetben inkább megbecsülni, „ünnepelni” kell, s a különbözőséget a tanulás egyik erőforrásaként kell értékelni. Nyilvánvaló, hogy a pedagógus alapképzésnek és a folyamatos tanári továbbképzésnek kiemelkedő szerepe van a pozitív tanári hozzáállás, a tudás és ismeret, valamint a készségek fejlesztésében.

Az *Értékelési gyakorlat a befogadó intézményekben* című kiadvány (2007.) hangsúlyozza az iskolavezetők döntő szerepét a befogadó nevelés felé történő elmozdulás során. A tanárok – mint a tanterem vezető személyiségei – képesek befolyásolni a tanítás és a tanulás folyamatát, de nem tudják garantálni a befogadó gyakorlat fejlesztését, ha az iskolavezetés nem támogatja őket munkájukban és folyamatos szakmai fejlődésükben. Az iskolavezetőknek meg kell teremteniük a befogadó fejlesztés feltételeit, mégpedig úgy, hogy erős belső kapcsolatokat építenek ki és elkötelezik magukat az együttműködés, a csapatmunka, a folyamatos érdeklődés és az innováció iránt.

Egy pozitív iskolai hozzáállás keretei között a tanulókra odafigyelnek és aktívan bevonják őket saját értékelésük és tanulásuk folyamatába – mint ahogyan ezt a *Fiatalok hangja: találkozás a sokféleséggel az oktatásban* (2008.) című kiadvány megállapítja. A *Világjelentés a fogyatékoságról* (2011.) szintén hangsúlyozza, hogy a fogyatékosággal élő tanulók véleményére oda kell figyelni. Annak érdekében, hogy ez megtörténjen, a tanulóknak az információhoz

való hozzájárulás lehetőségeinek széles körét kell nyújtani (például a megfelelő kommunikációs módszerek révén), majd pedig segíteni kell őket a szerzett információ feldolgozásában, gondolataik rendszerezésében és megfogalmazásában, valamint abban is, hogy megfelelő válaszokat tudjanak megfogalmazni.

Az *Értékelési gyakorlat a befogadó intézményekben* (2007.) című ügynökségi jelentés arra utal, hogy a tanárok egyre inkább a tanulási folyamat útmutatást nyújtó szereplőiként, facilitátoraiként működnek. Az értékelés e tanulási folyamat integráns részévé válik, amelynek során a tanulók megnevezik saját preferenciáikat, érdeklődési körüket és a tanulás közben eléjük tornyosuló akadályokat is. A *Sajátos nevelési igényű tanulók oktatása Európában* (2003.) valamint a *Multikulturális sokféleség és sajátos nevelési igényű oktatás* (2009.) című ügynökségi kiadványok még jobban hangsúlyozzák az individualizált megközelítések fontosságát, az *Infokommunikációs eszközök a fogyatékkal élő tanulók oktatásában* (2011.) című (az UNESCO IITE-vel közösen kiadott) jelentés pedig arra helyezi a hangsúlyt, hogyan bizonyulhat az információs és kommunikációs technológia az individualizált tanulási megközelítés segítő és hatékony eszközének.

A befogadó gyakorlat fejlesztésének egyik vagy másik kulcspartnere speciális környezetet is bevonhat a folyamatba. Párhuzamosan azzal, ahogy saját szerepüket, mint erőforrás-hordozót fejlesztik, az együttműködések lehetővé tehetik – a hálózati kapcsolatok és a dialógus révén – a szakmai eljárások, ismeretek cseréjét, s valamennyi iskola kapacitásait fokozhatják a sokféle igény és szükséglet kielégítésére. A *Sajátos nevelési igényű tanulók oktatása Európában – tematikus kiadvány* (2003.) arra utal, hogy ez a gyakorlat javíthatja a valamennyi tanulónak nyújtott támogatások színvonalát.

Azoknak a tanulóknak és családjaiknak, akiknek további, pótlólagos segítségre és támogatásra van szükségük, az igényeik, szükségleteik kielégítéséhez és a pozitív, hosszú távú kimenetek eléréséhez szükséges megfelelő, megfizethető és konzisztens szolgáltatásokhoz kell hozzájutniuk. Amint azt a *Korai fejlesztés – Előrelépés és eredmények 2005–2010.* (2010.) című kiadvány is leszögezi, az iskoláknak és a különböző szakterületeket képviselő valamennyi szolgáltatónak szoros együttműködésben kell dolgoznia azért, hogy minden helyi közösség tanulói és családjaik igényeit,

szükségeit ki tudják elégíteni. A korai életkorban való ellátásba és a valamennyi tanulóra kiterjedő szolgáltatásokba történő beruházást hosszú távú befektetésnek kell tekinteni, amely a veszélyeztetett tanulók későbbi életszakaszában fellépő igényei, szükségletei kielégítésének szolgáltatási költségeit csökkenti. A 2011-ben megjelent, *Infokommunikációs eszközök a fogyatékkal élő tanulók oktatásában* című jelentés annak fontosságát hangsúlyozza, hogy be kell vonni a családokat a tanulók számára szükséges eszközök és megközelítések kifejlesztésébe, amelyek mind a tanulásban, mind pedig a különböző otthoni szituációkban folyamatosan és koordinált módon használhatók.

A befogadó értékelés alkalmazása (2009.) című tanulmány leírja a multidiszciplináristól az interdiszciplináris munka felé vezető utat. Utóbbi integrálja a szakmai tudás, hozzáértés különböző területein felhalmozott ismereteket és szakmai perspektívákat annak érdekében, hogy az egyes kérdéseket holisztikus módon közelíthessük meg és rugalmasabb támogatási lehetőségeket tudjunk biztosítani. Az effajta kooperatív megközelítés a különböző szektorok (például az egészségügyi és a szociális szolgáltatások szektora) közötti szoros együttműködést követeli meg a folyamat minden szintjén.

Elismerve a pedagógusok és az iskolavezetők fent bemutatott kiemelkedő fontosságú szerepét, az ebben a dokumentumban bemutatott alapelvek a tanuló perspektívájából indulnak ki, s a gyermekeket és a fiatalokat helyezik a középpontba, amikor a jelenlétük (hozzáférés és megjelenés), részvételük (a minőségi tanulási tapasztalatok szerzésében), valamint (a tanulási folyamatban történő részvételük kimenetei alapján mért) teljesítményük alapján határozzák meg a tervezés irányát. Ez a modell, amelyet az UNESCO *A befogadás irányelvei* (2005.) című anyaga vázolt fel, összefogja az Ügynökség munkájának különböző elemeit, és hangsúlyozza, hogy a jelenlét – akármilyen oktatási-nevelési környezetben – önmagában nem tekinthető elégségesnek. Ahogyan a Brüsszelben 2011. novemberében az Európai Parlament keretében tartott meghallgatáson a fiatal delegátusok kifejtették: a tanulóknak aktívan részt kell venniük saját értékelésükben és tanulási folyamatukban, illetve részt kell vállalniuk a saját jövőjükkel kapcsolatos valamennyi döntés meghozatalában.

3. A BEFOGADÓ GYAKORLAT ÖSZTÖNZÉSÉNEK ALAPELVEI

Bár az ügynökségi tevékenység nagy része a kötelező oktatási szektorra összpontosít, ezek az elvek az egész életen át tartó tanulás, a formális és nem formális oktatás valamennyi területére és szakaszára érvényesek. A tanuló-központú elvek egyformán vonatkoznak a fogyatékossgal vagy fogyatékossg nélkül élő tanulóakra, hiszen a befogadás valamennyi tanuló oktatásának minőségét érinti.

3.1. Meghallani a tanulók hangját

Oda kell figyelni a tanulók, a családok és a segítők véleményére, különösképpen akkor, amikor olyan döntésekről van szó, amelyek az ő életüket érintik.

A tanulókat el kell látni – velük megfelelő formában közölt – információkkal, hogy teljes mértékben részt vehessenek a saját nevelésükre, valamint jövőbeli terveikre vonatkozó vitákban és döntésekben.

A tanulóknak szerepük van azokban a döntésekben, amelyek érintik:

- az értékelésüket – úgy, hogy különböző módokon megmutathassák, mit tudnak, mit értenek és mit képesek elvégezni, hogy részt vehessenek az értékeléssel kapcsolatos, az értékelés tartalmáról és formájáról folyó vitákban, és abban, hogy az értékelés hogyan tudja jövőbeli tanulásukat segíteni;
- saját tanulási folyamatukat – hányféle módon juthatnak a szükséges információhoz, hogy az valóban jelentsen valamit számukra, s hogyan tudják érvényesíteni magukat;
- saját tanulásuk megtervezését, amelynek során a személyes tényezőket is figyelembe veszik;
- a nekik nyújtott ellátást, amelynek révén le tudják küzdeni a tanulásuk útjába kerülő akadályokat, de amelyek nem stigmatizálják őket vagy nem választják el őket kortársaiktól;
- saját tantervüket – hogy beleszólhassanak abba, milyen számukra fontos, jelentőségteljes, személyre szabott kimenetek kerüljenek bele; s végül

- a tanulási kimenetek értékelését, hogy biztosítani lehessen az oktatási teljesítmény elérését és jólétet.

3.2. A tanulók aktív részvétele

Minden tanulónak joga van ahhoz, hogy az iskola és a közösség életének aktív résztvevője lehessen.

Minden tanulónak éreznie kell, hogy valóban tagja saját osztályának, iskolájának, s hogy a többiek értékelik hozzájárulását a közösség életéhez. A tanulókkal meg kell beszélni, milyen további, pótlólagos segítségre van szükségük ahhoz, hogy az ott zajló tevékenységek teljes körében részt vehessenek és részesüljenek az összes kínálkozó élményből és tapasztalatból.

A tanulók:

- érezzék, hogy a közösséghez tartoznak és biztonságban vannak az iskolai környezetben;
- a tanítási-tanulási folyamat során kapjanak alkalmat az együttes munkára, a kooperatív tanulásra, mégpedig rugalmas összetételű korosztályi csoportokon belül, a szociális és kommunikációs készségek fejlesztése érdekében;
- elért eredményeit ismerjék fel és ismerjék el;
- teljes értékűen vesznek részt a tanórán és az iskolán kívüli tevékenységekben;
- felelősséggel viseltetnek saját tanulásukkal és a tanulási folyamatban való aktív szerepükkel kapcsolatban, miközben tartósan magas elvárásokat támasztanak önmagukkal szemben és fokozzák saját függetlenségüket a tanulásban; illetve
- felismerik, hogy felelősséggel tartoznak mások iránt az iskolában és a közösségben is.

3.3. A pedagógus pozitív hozzáállása

Minden pedagógusnak pozitívan kell viszonyulnia valamennyi tanulóhoz és „akarnia kell” együttműködni saját kollégáival

A sokféleséget, sokrétúséget minden pedagógusnak erősségként kell felfognia, s egyben ösztönző erőként kell tekintenie ezt a saját további pedagógiai fejlődése szempontjából. A tanári alapképzésük

és folyamatos további képzésük során a pedagógusoknak olyan tapasztalatok megszerzésére van szükségük, amelyek pozitív hozzáállást és értékeket fejlesztenek ki bennük, valamint bátorítják őket, hogy kutassák fel, gondolják végig és találják meg azokat az innovatív megoldásokat, amelyek a tanulók egymástól való különbözősége következtében felmerülő kihívásokra megfelelő választ tudnak adni. A pedagógusoknak különösképpen pozitívan kell fogadniuk a különböző szakterületeket képviselő kollégák segítségét, és velük együttműködve saját munkájukban az egyénitől a kollektív megközelítés felé kell elmozdulniuk.

A pedagógusok:

- vállaljanak felelősséget minden tanulóért, és mutassanak megértést azok iránt az alapvető igények, szükségletek iránt, amelyek valamennyi tanulójukra jellemzőek, mint például, hogy biztonságban érezhessék magukat, hogy tudják, ide tartoznak, hogy élvezzék azt az időt, amelyet az iskolában töltenek és közben érdemi eredményeket képesek elérni;
- értékeljék és mutassanak elkötelezettséget a kimenetek széles körének eléréséért (beleértve az érzelmi egyensúlyt és a jól-lét érzését, a szociális készségeket), magas igényeket kell támasszanak és tartstanak fenn minden tanulójukban;
- ismerjék fel, mikor van a tanulóknak szüksége segítségre és ezt a segítségnyújtást tapintattal, a tanulóval együtt kell valósítsák meg, anélkül, hogy potenciálisan korlátozó címkéket, bélyegeket használnának;
- ismerjék a rendelkezésre álló erőforrások széles tárházát (beleértve az IKT-t is), és rendelkezzenek azokkal a készségekkel, amelyek révén ezeket az erőforrásokat hatékonyan tudják hasznosítani az osztályban;
- pozitív módon álljanak hozzá az innovációhoz és legyenek készen arra, hogy folytatni tudják saját személyes és szakmai fejlesztésüket;
- működjenek együtt és támogassák kollégáikat abban, hogy végiggondolják saját gyakorlati tevékenységüket, szakmai, és szakmaközi együttműködéssel kapcsolatos tudásukat és készségeiket, amelyek révén segíteni tudják a tanulókat (például

az egyéni segítség fejlesztése, a tantermi stratégiák vagy átmeneti tervek kialakítása terén); valamint

- tudjanak hatékonyan kommunikálni a tanulókkal, a tanulók szüleivel és a többi, a folyamatban részt vevő szervezetből érkező kollégákkal azért, hogy elősegíthessék a tanulók javát szolgáló együttműködés gyakorlatát.

3.4. Hatékony tanári készségek

Minden tanárnak ki kell fejlesztenie a tanulók sokrétű igényei kielégítéséhez szükséges készségeket.

Pedagógus alapképzésük és továbbképzéseik során a tanároknak meg kell szerezniük azokat a készségeket, ismereteket, tudást és hozzáértést, amelyek révén önbizalmat kapnak ahhoz, hogy hatékonyan tudjanak foglalkozni a tanulók sokrétű igényeivel. Minden tanár ismerje meg az értékelési és pedagógiai eszközök széles körét azért, hogy ezeket rugalmas módon tudják használni a tanulás előtt álló akadályok leküzdésére, az aktív részvétel és jó teljesítmény elérésére. Világos logikai rendszert és sorrendiséget alakítsanak ki sokféle megközelítés alkalmazására, miközben felismerik és számításba veszik a tanulásra ható tényezőket és az esetlegesen felmerülő akadályokat.

A tanárok:

- értékeljék a tanulókat különböző olyan eszközök, módszerek segítségével, amelyek lehetővé teszik, hogy megmutassák, mit tudnak, mit értettek meg, és mire képesek;
- alkalmazzanak visszacsatolást a tanulást akadályozó (fizikai, hozzáállásbeli, szervezeti) tényezők azonosítására és leküzdésére, s a tanulókkal együttesen úgy határozzák meg a további terveket, hogy biztosítsák a jövőbeli tanulás lehetőségét; koherenciáját és a tanulók saját életéhez, életviteléhez való kapcsolódását;
- többféle tanulási lehetőséget kínáljanak fel, amelyek közül a tanulók választhassanak annak a nézetnek megfelelően, hogy az intelligencia többdimenziós;
- alkalmazzák a tanítás különféle módszereit, amelyek keretében az egyes tanulócsoportok rugalmasan alakulnak, s ahol figyelembe veszik a tanulók saját preferenciáit;

- olyan releváns tantervet készítsenek, amely koherens lehetőséget kínál a kulcskompetenciák, a kereszttervi kompetenciák fejlesztésére, amely bevonja a folyamatba az összes tanulót;
- dolgozzanak együtt a kollégáikkal, hogy olyan egyéni fejlesztési terveket tudjanak készíteni, amelyek biztosítják a tanulók igényeinek kielégítéséhez szükséges támogatás, konzisztens ellátás és adaptációk nyújtását.

3.5. Az iskolavezetés jövőképe

Az iskolák vezetőinek értéknek kell tekinteniük a tanári kar és a munkatársak, valamint a tanulók sokféleségét, sokszínűségét, bátorítaniuk kell a kollegialitást és támogatniuk kell az innovációt.

A hatékony befogadó gyakorlat megfelelő jövőképpel rendelkező vezetést kíván meg minden szinten, amely maga is példát mutat a befogadó értékek elfogadásában, és kifejleszti a tanulónak azt a pozitív elkötelezettségét és környezetét, amely alapja a minőségi oktatásnak és nevelésnek. A befogadó értékeknek nyilvánvalónak kell lenniük az egész iskola minden szakpolitikai megnyilvánulásában és fejlesztési tervében, s érvényesülnie kell az iskolavezetők, az iskola dolgozói, a tanári kar, valamint a tanulók egymást kölcsönösen segítő munkakapcsolatán és gyakorlatán keresztül.

Az iskolavezetők:

- teremtsenek pozitív elkötelezettséget és tanulási kultúrát azáltal, hogy saját jövőképeket, befogadó értékeiket és meggyőződésüket az iskolán belüli élet minden területén érzékelhetővé teszik;
- biztosítsák, hogy a befogadás és a tanulók jó közérzete központi helyet foglaljon el a pedagógiai program kialakításában és minden gyakorlati megnyilvánulásban;
- iskolai tevékenységüket oly módon szervezzék meg, hogy elkerüljék a tanulók „címkézését” vagy kategorizálását, például úgy, hogy vegyes csoportokat hoznak létre és működtetnek a különböző tevékenységekben;
- vállaljanak aktív szerepet a különbözőségekre vonatkozó reagálás bátorításában, mert ez azzal, hogy kiterjeszti a szokásos tanulási

környezet kereteit, bevonja és ilyen reagálásra ösztönzi magukat a tanulókat is;

- ösztönözzék a tanárokat és az iskolai személyzetet, hogy fejlesszék kapacitásaikat és kompetenciáikat azért, hogy különböző eszközök alkalmazásával meg tudjanak felelni a felmerülő sokféle, sokrétű igénynek és szükségletnek, illetve, hogy az így szerzett szakismeretükkel hozzá tudjanak járulni az egész iskola tanulási környezetéhez;
- bátorítsák beosztott tanártársaikat és az iskola dolgozóit, hogy folyamatosan gondolják újra az általuk követett gyakorlatot, és autonóm, egész életen át tanuló személyekké váljanak;
- hatékonyan gazdálkodjanak a rendelkezésükre álló erőforrásokkal, és biztosítsák, hogy ezek az erőforrások tükrözzék és egyben tiszteletben is tartsák a tanulók iskolán belüli sokféleségét;
- kreatív módon használják a finanszírozási forrásokat, hogy minden tanuló számára biztosítsák az iskola épületeibe az akadálymentes bejutást, és a megfelelő eszközrendszert (beleértve a tanulási segédeszközöket és az IKT-t is);
- alakítsák ki azt a hatékony, mindenre kiterjedő monitoring-, önértékelő és tanuló-központú értékelési rendszert, amely figyelembe veszi a tanulók elért eredményeit, illetve a tanulmányi kimeneteket is;
- használják a monitoring és az értékelés kimeneti eredményeit arra, hogy információt szolgáltatassanak a tervezés és a stratégiai előrelépés számára, megcélozva, hogy az iskola kapacitásai minden tanuló esetében a lehető legjobb fejlődési lehetőségeket szolgálják;
- nyújtsanak hatékony iránymutatást, segítséget a teljes tanári kar és munkatársak számára, hogy – az iskola által követett irányokat előttük világossá és egyértelművé téve – azon munkálkodjanak, hogy megfelelő módon mérsékeljék a külső nyomásból eredő hatásokat;
- irányítsák úgy a szakértői csapatot, valamint a belső és a külső hálózatokat, hogy közösen tudjanak felelősséget vállalni, és egymással partnerségben tudjanak dolgozni, hiszen így jut hozzá

valamennyi tanuló a megfelelő tudáshoz, és csak így tud részt venni a tanórán kívüli tevékenységekben; s végül

- tartásuk fenn a hatékony kapcsolatot a helyi közösséggel, az interdiszciplináris szolgáltatókkal, valamint a speciális környezetben dolgozókkal, hogy biztosítsák a tanulók és családjuk olyan, holisztikus és koordinált megközelítését, amely a tanulás színvonalának emelése érdekében felismeri szélesebb igények és szükségletek fontosságát.

3.6. Koherens szektorközi szolgáltatások

Minden iskolának hozzá kell jutnia a szektorközi közösségi szolgáltatások nyújtotta támogatásokhoz.

A gyermekekből és a fiatalokból nem lesznek sikeres tanulók, ha alapvető egészségi, szociális és érzelmi igényeiket, szükségleteiket nem elégítik ki. Ez a családok és a közösségek támogatását, segítségét igényelheti, s arra készítheti a különböző ellátórendszereket, mint például az egészségügyi vagy a szociális szolgáltatásokat, hogy együttműködjenek egymással és biztosítsák a holisztikus megközelítés érvényesülését.

A szektorközi szolgáltatók feladata, hogy:

- alakítsanak ki megfelelő munkakapcsolatot és hatékony kommunikációt a különböző szektorok/szolgáltatások és az adott helyi közösségben található iskolák között és ezeken belül is. Osszák meg egymás között a rendelkezésre álló információt, s tegyék lehetővé a pótlólagos igények és szükségletek (mint például a különböző terápiás és orvosi szükségletek, a mentális egészséget támogató segítség, stb.) kielégítésére szolgáló, megfelelő és időben érkező segítség nyújtását;
- szoros együttműködést alakítsanak ki a szülőkkel és a tanulókkal, hogy erősítsék a család, az iskola és az interdiszciplináris team közötti kapcsolatokat; illetve
- dolgozzanak együtt az iskolákkal, hogy be tudják vonni valamennyi érintett szereplőt saját támogató hálózatukba, beleértve a helyi speciális iskolákat/környezetet is, és keressék meg a szakértelem más szereplőkkel történő megosztásának innovatív módjait.

4. ZÁRÓ MEGJEGYZÉSEK

Az Ügynökség korábbi munkáira alapozva, s különösképpen a 2009-ben tett ajánlások keretei között vázolt alapelvekre építve, a jelen dokumentum néhány fontos gondolatot vet fel a befogadó gyakorlat elősegítésével kapcsolatban.

Miközben elismeri a tanárok szerepének fontosságát, az Európai Községek Bizottsága (2006.) leszögezi a következőket: „A hatékonyság és az egyenlőség legfontosabb tényezői a tanárok minősége, tapasztalata és motivációja, illetve az, hogy milyen típusú pedagógiát alkalmaznak. Amikor a szülőkkel és a tanulói jóléti szolgáltatókkal együttműködve dolgoznak, a tanárok kulcsszerepet tudnak betölteni a leghátrányosabb helyzetben levők részvételének biztosításában” (6. o.).

Ahogy az Ügynökség igazgatója, Cor Meijer mondta a *Világjelentés a fogyatékosokról* című anyag 2011. júniusi bemutatásakor: „Vitatkozhatunk a befogadásról sokféle szinten, koncepcionális, szakpolitikai, normatív vagy kutatói szinten is, de végső soron a tanteremben tanító tanár lesz az, akinek ki kell állnia az osztályban a legkülönbélebb tanulók, diákok elé. A tanár az, aki a gyakorlatba átülteti a befogadó oktatás és nevelés elveit”.

Ha sikerül őket megtámogatni a szakpolitikusoknak szánt, 2009-ben meghatározott alapelvekkel, akkor az itt vázoltak segítséget tudnak adni a tanároknak és más gyakorlati szakembernek abban, hogy kifejlesszék a még befogadóbb gyakorlatot és hatékonyan feleljenek meg a legsokrétűbb igényeknek és szükségleteknek a többségi osztályokban is.

5. TOVÁBBI INFORMÁCIÓ

Az ebben a dokumentumban hivatkozott valamennyi forrás megtalálható az Ügynökség honlapjának *Key Principles – Practice* webfelületén: <http://www.european-agency.org/agency-projects/key-principles>

Ez a következőket tartalmazza:

- a jelen dokumentum 3. részében vázolt mindegyik alapelvet támogató ügynökségi tanulmányok mátrix-szerűen egybe-szerkesztett bizonyítékait;
- linkeket az e dokumentumban hivatkozott valamennyi ügynökségi kiadványhoz és szakmai anyaghoz.

5.1. Ügynökségi források

- *Special Education across Europe* [Sajátos nevelési igényű tanulók oktatása Európában] (2003.);
- *A sajátos nevelési igényű tanulók oktatása Európában – Tematikus kiadvány* (2003., 1. kötet és 2006., 2. kötet)
- *Az együttnevelés gyakorlata az alsó középfokú oktatásban* (2005.)
- *Young Views on Special Needs Education* (2005.)
- *Korai fejlesztés* (2005.)
- *Egyéni átvezetési tervek* (2006.)
- *Értékelési gyakorlat a befogadó intézményekben* (2007. és 2009.)
- *Fiatalok hangja: Találkozás a sokféleséggel az oktatásban* (2008.)
- *Lisszaboni nyilatkozat – Fiatalok a befogadó nevelésről-oktatásról* (2007.)
- *A befogadó értékelés alkalmazása* (2009.); *Értékelés a tanulásért és a sajátos nevelési igényű tanulók* (2009.); *A befogadó értékelés gyakorlati alkalmazása* (2009.); *Ciprusi ajánlások a befogadó értékelésről* (2009.)
- *Indikátorok kifejlesztése – a befogadó nevelés számára Európában* (2009.)

- *Multikulturális sokszínűség és a sajátos nevelési igényű oktatás* (2009.)
- *Korai fejlesztés – Előrelépés és eredmények 2005–2010.* (2010.)
- *Inclusive Education in Action – Project Framework and Rationale* [Befogadó oktatás a gyakorlatban] (2010.)
- *Teacher Education for Inclusion – Literature Review* [Pedagógusképzés a befogadó oktatásért – Szakirodalmi áttekintés] (2010.)
- *ICTs in education for people with disabilities* [Infokommunikációs eszközök a fogyatékosokkal élők oktatásában] (2011.)
- *Pedagógusképzés a befogadó oktatásért Európában* (2011.)
- *Participation in Inclusive Education – A Framework for Developing Indicators* [Részvétel a befogadó nevelésben – az indikátorok fejlesztésének keretei] (2011.).

5.2 Egyéb források

Az Európai Unió Tanácsa (2009.) *Council Conclusions of 12 May 2009 on a Strategic Framework for European Cooperation in Education and Training* („ET 2020”) (2009/C 119/02) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:010:EN:PDF>

Az Európai Unió Tanácsa (2010.) *Council conclusions on the social dimension of education and training* 3013th Education, Youth and Culture Council meeting 11/05/2010 http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/educ/114374.pdf

Az Európai Unió Tanácsa (2011.) *Council conclusions on the role of education and training in the implementation of the „Europe 2020” strategy* (2011/C 70/01) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:070:0001:0003:EN:PDF>

Egyesült Nemzetek (2006.) *A Fogyatékosokkal élő személyek jogairól szóló Egyezmény*, New York, United Nations

Egészségügyi Világszervezet (2011.) *World Report on Disability*. [Világjelentés a fogyatékosokról] Genf, Svájc, WHO

Európai Bizottság (2006.) *Communication from the Commission to the Council and to the European Parliament. Efficiency and equity in*

European education and training systems. Brussels, 8.9.2006. COM (2006.) 481 végső változat http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/comm481_en.pdf

Európai Bizottság (2010.) *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. European Disability Strategy 2010–2020: A Renewed Commitment to a Barrier-Free Europe.* Brussels, 15.11.2010 COM (2010) 636 végső változat <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:EN:PDF>

Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (2007.) *No more failures: Ten steps to equity in education,* OECD, Párizs

UNESCO (2005.) *Guidelines for Inclusion: Ensuring Access to Education for All.* [A befogadás irányelvei] UNESCO, Párizs

UNESCO (2009.) *Policy Guidelines on Inclusion in Education.* [A befogadás szakpolitikai irányelvei az oktatásban] UNESCO, Paris http://unesdoc.unesco.org/Ulis/cgi-bin/ulis.pl?catno=177849&set=4A9F89E7_2_250&gp=1&ll=1

HU

Az Alapelvek sorozat első jelentése a 2003. előtt publikált ügynökségi munkákon alapult. Egy további, ugyancsak az ügynökségi tevékenységet tartalmazó áttekintés került kiadásra 2009-ben *A minőség fejlesztésének alapelvei a befogadó nevelésben – Ajánlások az oktatáspolitikára* című dokumentumban.

Mindkét publikáció a befogadó nevelésre vonatkozó szakpolitika fejlődését támogató ügynökségi tematikus munka főbb megállapításainak szintézisére támaszkodott.

A jelen, immár harmadik, szintén az *Alapelvek* sorozat keretében megjelent dokumentum ugyancsak a 2003. óta ügynökségi keretben végzett tematikus munkát veszi alapul, de azokra az alapelvekre összpontosít, amelyek a befogadó nevelés minőségének javítását célozzák a gyakorlatban. Oktatáspolitikusok és gyakorlati szakemberek készítették a tanulmányt olyan oktatáspolitikusok és egyéb szakemberek számára, akik vezető szerepet töltenek be az oktatásban. E dokumentumnak az a célja, hogy a napi gyakorlatot érintő alapelvek összefoglalóját adja, azokét, amelyek a jelek szerint döntő fontosságúak abban, hogy érdemi segítséget nyújtsanak többségi környezetben a sokféle, sokrétű igényekkel rendelkező tanulóknak.

Reméljük, hogy ezek az alapelvek további ösztönzést adnak egy szerte Európában kialakuló befogadóbb oktatási rendszer irányába történő elmozduláshoz.

